

XULQI OG'ISHGAN BOLALAR PSIXOLOGIYASI

Yunusova Rano Najimidinovna
Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tumani
2-son kasb-hunar maktabi psixologi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada bugungi kunning dolzarb mazvusi bo'lgan o'smirlarning deviant xulq-atvori, ularning xulq-atvorining asosiy sabablari hamda ularni oldini olishning profilaktik usullari haqida ma'lumot berilgan. Bundan tashqari, ushbu maqolada o'smirlarda og'ishlarning sabablari ijtimoiy va bu ta'limning kamchiliklari sifatida talqin qilingan hamda bolalar va o'smirlarda og'ishlarning rivojlanishiga yo'l qo'ymaslik uchun ota-onalar qilishi kerak bo'lgan ishlar to'g'risida fikrlar berib o'tilgan.

Kalit sozlar: Huquqbuzarlik, xulqi og'ishgan bolalar, deviant xulq-atvor, o'smirlardagi og'ish, avtoagressiv harakatlar.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda ijtimoiy ahamiyatga ega muammolardan biri jamiyatimiz oldida turgan deviant xulqli bolalar sonining o'sishi va deviant xulq-atvor muammosi ayniqsa keskinlashuvidir. Iqtisodiy tengsizlik, ommaviy globallashuv, axborotdan erkin foydalanish, demokratiyaning rivojlanishi, shuningdek, ijtimoiy hodisalar ko'pincha o'smirlar muhitida salbiy reaksiyalarni keltirib chiqarmoqda. Yoshlar adolatsizlikka, o'rnatilgan axloqiy tamoyillarga qarshi isyon ko'tarishmoqda. Ko'pincha bu norozilik nafaqat yosh "inqilobchi" ga, balki butun jamiyatga zarar yetkazadigan o'ta xavfli shakllarga aylanadi. Avvalo deviant xulq-atvor nimaligini bilish lozim. Deviant xulq - bu eng keng tarqalgan, umume'tirof etilgan, shuningdek, belgilangan me'yorlar va standartlardan chetga chiqadigan xatti-harakatlar. Psixologiyada deviant xulq-atvorni ijtimoiy-psixologik va axloqiy me'yorlardan chetga chiqishni anglatadi. Og'ishlar jamiyat tomonidan qabul qilingan me'yorlarning buzilishi yoki o'ziga, jamoat farovonligiga va boshqalarga zarar etkazish bilan tavsiflanadi. Hozirgi vaqtda hayotning maqsadini moddiy farovonlikka erishish deb hisoblaydigan bolalar soni ko'paymoqda, ular har qanday holatda ham bunga intilishadi. Shu kabi bolalar uchun o'qish, mehnat ijtimoiy ahamiyati va qiymatini yo'qotdi. O'smirlar imkon qadar ko'proq imtiyozlar, imtiyozlar olishga, kamroq o'qishga, shuningdek ishlashga intilishmoqda. Yoshlarning bu pozitsiyasi vaqt o'tishi bilan jangari va ochiq shakllarga ega bo'lib, ko'pincha xatti-harakatlardagi og'ishlarni keltirib chiqaradigan yangi iste'molchilikni keltirib chiqaradi. O'smirlarning deviant

xulqatvori mamlakatdagi iqtisodiy vaziyat bilan ham bog'liqdir. Buni voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikning o'sib borayotgani ko'rsatib turibdi, bu vaziyatda mulk ko'pincha jinoyat obyekti hisoblanadi. O'smirlarning og'ishlari keng tarqalgan hodisa bo'lib, u etuklik va ijtimoiylashuv jarayoni bilan birga keladi, o'smirlik davrida o'sib boradi va 18 yoshdan keyin pasayadi. Og'ishlar ko'pincha bolalar boshqalar tomonidan tan olinmaslik natijasida paydo bo'ladi. O'smirlarning deviant xulq-atvori murakkab hodisa bo'lib, bu muammoni o'rganish turli xil fanlararodir. Ko'pincha, ba'zi bolalar maktab, oila va jamiyatning me'yorlari va me'yoriy talablarining buzilishiga e'tibor berishadi. O'smirlarning deviant xulq-atvoriga g'ayriijtimoiy, intizomga qarshi, huquqbuzarlik, shuningdek, avtoagressiv (o'ziga zarar etkazish va o'z joniga qasd qilish) harakatlar kiradi. Harakatlar shaxsning rivojlanishidagi turli og'ishlardan kelib chiqadi. Ko'pincha, bu og'ishlar bolalarning qiyin hayot sharoitlariga munosabatini o'z ichiga oladi. Bu holat ko'pincha chegara holatida (kasallik va me'yor chegarasida). Shuning uchun u o'qituvchi va shifokor tomonidan baholanishi kerak. O'smirlarning og'ish sabablari ta'lim sharoitlari, jismoniy rivojlanish xususiyatlari va ijtimoiy muhit bilan bog'liq. O'smir o'z tanasiga baho berib, norma, jismoniy ustunlik yoki pastlikni aniqlaydi, uning ijtimoiy ahamiyati va qiymati haqida xulosa chiqaradi. Bolada o'zining jismoniy zaifligiga passiv munosabatda bo'lishi yoki kamchiliklarni qoplash istagi bo'lishi mumkin yoki u ularni jismoniy mashqlar bilan bartaraf etishga harakat qiladi. Ba'zida nerv-mushak apparatining shakllanishidagi kechikish harakatlarni muvofiqlashtirishni buzadi, bu esa beparvolikda namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, o'smirlarda og'ishlarning sabablari ijtimoiydir va bu ta'limning kamchiliklari sifatida talqin qilanadi. 25% dan 75% gacha to'liq bo'lmagan oilalarda, o'smirlarning 65% jiddiy shaxsiy buzilishlarga ega bo'lgan, 40% gacha bo'lgan huquqbuzarliklari bo'lgan bemorlarda bu xulq-atvor kuzatiladi. Ularning yarmida psixopatiya kabi holat mavjud. O'smirlarning deviant huquqbuzar xulq-atvorining asosiy sabablari yetarlicha nazoratsizlik, qarindoshlarning e'tiborining yetishmasligi, jazodan qo'rqish, xayolparastlik, o'qituvchilar va ota-onalarning qaramog'idan qochish istagi, ularga nisbatan yomon munosabatda bo'lishdir. O'rtoqlar, zerikarli muhitni o'zgartirish uchun asossiz ishtiyoq ham o'smirlarda deviant xulq atvor bo'lishiga sababdir. Shuningdek, bolalar va o'smirlarda og'ishlarning rivojlanishiga yo'l qo'ymaslik uchun ota-onalar o'z oilalarida qabul qilingan oilaviy munosabatlar va tarbiya modellariga, shuningdek, maktabda yoki bolalar bog'chasida bolasini o'rab turgan psixologik muhitga e'tibor berishlari kerak. Oilada qabul qilish, tushunish va xavfsizlik muhitini yaratish muhimdir. Shu bilan birga, oilada chegara va qoidalarining aniqligini ta'minlash kerak. Ota-onalar o'z farzandlarini qanday tamoyillar asosida tarbiyalayotgani, qanday maqsadlarga erishishga intilayotgani va ularning ta'lim maqsadlariga erishish usullari samarali ekanligi va bolalarga ko'proq zarar keltirmasligi haqida aniq tasavvurga ega bo'lishi muhimdir. Oilaviy qoidalarni

bolalarga yetkazish va tushuntirish ham bir xil darajada muhimdir, chunki faqat tushunish bolalar oxir-oqibat bu qoidalarni o'zlariga tegishli bo'lishini ta'minlaydi. Aks holda, kuchga kirgan, tushunarsiz qoidalar, ikki tomonlama standartlar jazodan qochish mumkin bo'lgan har bir holatda ularni buzish istagini keltirib chiqaradi. Shuningdek, ta'lim muassasalarida qiz yoki o'g'il bolaga o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlash juda muhim, faqat tegishli qadriyatlar va ta'lim tamoyillariga ega maktabni tanlash orqali. Ta'lim imkoniyatlari nuqtai nazaridan moslashuvchanlik surunkali muvaffaqiyatsizlik holatlaridan qochishga yordam beradi va talabaga o'quv faoliyatidagi hissasi va mas'uliyatini munosib baholash imkonini beradi. Xulosa qilib aytish mumkinki, ota-onalar o'zaro munosabatlar sharoitida ularning va boshqa odamlarning hissiy holatini tushuntirish orqali bolalarga hissiy va ijtimoiy intellektni rivojlantirishda katta yordam berishi mumkin: odam nimani his qiladi, nima uchun u bunday munosabatda bo'ladi, vaziyatni qanday qilib eng yaxshi tarzda hal qilish mumkin, va hokazo. Bolalar va o'smirlar o'z davlatlarini nomlashlari va boshqa odamlar bilan munosabatlarni o'rnatish tajribasini kengaytirishlari kerak. Rivojlangan ijtimoiy va hissiy intellektga ega o'smir asabiylashish, impulsiv xulq-atvorga kamroq moyil bo'ladi, hissiy jihatdan barqarorroq va uning moslashuvchan qobiliyatlari yuqori bo'ladi - bu uning uchun yangi va qiyin vaziyatda uning reaksiyasi xavfi kamroq ekanligini anglatadi. buzilgan yo'l.

Adabiyotlar

1. Tamara V. Talanova (a)*, Anna N. Zahkarova (b), Galina S. Dulina (c), Vladislav L. Semenov (d), Inna B. Getskina (e), Lyudmila V. Kuznetsova (f). "PREVENTION OF DEVIANT BEHAVIOR OF CHILDREN IN THE US EDUCATIONAL ENVIRONMENT". 2019 467-475pages
2. Berger, P. (1995). Social construction of reality. A Treatise on the Sociology of Knowledge. Moscow: Pedagogika.
3. Chorbinsky, S. A. (1994). Social work and social programs in the USA. Moscow: Center for Universal Human Values.
4. Efimova, O. N., & Zakharova, A. N. (2018).